

Monogràfic
«La imatge del país en la literatura del segle XIX:
realitat i mite»
coordinat per Magí Sunyer

LA IMATGE DEL PAÍS EN LA LITERATURA DEL SEGLE XIX: REALITAT I MITE

L'interès per la literatura lligada al territori creix a una gran velocitat. Les rutes literàries, les cases, els museus, les biblioteques i els centres d'interpretació sobre escriptors comencen a abundar, repartits per tota la geografia catalana; una entitat, Espais Escrits, en coordina una gran part, cada vegada més, i els potencia. Malgrat aquesta relativa abundància, el fenomen tot just s'inicia, i progressarà significativament en els propers anys perquè està connectat amb un turisme cultural que en aquest país no ha fet altra cosa que apuntar. Algunes ciutats o contrades –Castelló de la Plana, Tarragona, el Baix Camp, Girona, la conca del Gaià, entre altres— compten amb esplèndides repassades dels escriptors que se n'han ocupat. És recent l'aparició dels primers volums de l'extensa geografia literària del Països Catalans que des de fa anys preparava Llorenç Soldevila. Sobre la personalitat i l'obra d'alguns dels escriptors més notables del segle XIX –Jacint Verdaguer, Narcís Oller, Víctor Balaguer, Àngel Guimerà, entre altres— es programen accions contínues; sobre altres, se n'organitzen d'espòràdiques.

També l'interès per la literatura vuitcentista catalana ha augmentat molt en els darrers deu o quinze anys. Durant dècades, sobre ella va pesar la mala fama que la considerava, en bloc, com un producte purament arqueològic i sense utilitat per al lector actual. En l'últim temps, la redescoberta dels escriptors de més qualitat ha obert pas als

---

estudis i les reedicions d'altres potser menors però amb vigència d'algun tipus. Una de les raons de l'actualitat d'aquests escriptors és la imatge del país que van proporcionar, des d'interessos, ideològics o estètics, diversos. Una imatge que començava a canviar amb una rapidesa inusual fins aleshores com a conseqüència de la gran transformació provocada pels inicis de la revolució industrial, que va provocar que, en un segle de gran confrontació entre els partidaris del progrés i els de la reacció el país descrit per uns i altres, ni que sigui el mateix, no tingués les mateixes característiques. Tampoc, en la centúria que va veure com s'inventaven la fotografia i el cinema, no proporcionen la mateixa visió la perspectiva romàntica o la realista. Si el Romanticisme propicia la identificació entre escriptor i natura, el Costumisme la tipificació d'ambients i el Realisme s'interessa per la sempre problemàtica fidelitat a la realitat, el paisatge descrit des d'aquests enfocaments s'ha de valorar sense perdre-ho de vista.

En aquest dossier s'ha volgut començar la que podria ser una llarga sèrie sobre el tema en la literatura del segle XIX, i més en concret, en la de la segona meitat de la centúria, quan, a partir dels anys seixanta, es va generalitzar molt més l'escriptura culta en català. Els cinc articles que el componen només enceten la qüestió. «Visions de Mallorca a la literatura del segle XIX», de Margalida Tomàs, dóna una panoràmica completa de com és presentada l'illa, com a paisatge present i enyorat, i indrets concrets com la Ciutat de Mallorca o les muntanyes, en la poesia anterior a Miquel Costa i Llobera i Joan Alcover, amb exclusió, per no reincidir en aspectes ja estudiats, del poeta més definitori en aquest aspecte, Josep Lluís Pons i Gallarza, i d'una part de l'obra de Marià Aguiló. «La pàtria somniada dels poetes de la Renaixença valenciana», de Rafael Roca Ricart, examina els elements de mitificació del paisatge propi —la mar Mediterrània, l'horta del Túria i la del Xúquer, les muntanyes i una interessant reflexió sobre la pàtria somniada— que s'extreu de la poesia d'autors prou estudiats, com Teodor Llorente, i d'altres que ben just si són tinguts en compte, habitualment. «El teatre català del segle XIX i la realitat catalana de l'època», de Ramon Bacardit, parteix d'un plantejament més ampli i incideix menys sobre el país físic. Explora una de les mines més riques per conèixer la visió de la canviant realitat coetània, la gran quantitat de comèdies i drames amb voluntat costumista, realista, paròdica o humorística. «Barcelona vista pels narradors del vuit-cents», d'Enric Cassany, s'ocupa «de les representacions o imatges de la ciutat de Barcelona» en la prosa de creació, per tal de mostrar com «explora motius i llocs» d'una ciutat que llavors emprenia el camí de la modernitat. «El mite de la terra alta», de Magí Sunyer, examina, a través de la literatura, les característiques d'una mitificació de la ruralia que deriva del Romanticisme i s'utilitza per a la identificació amb el país sencer. S'hi desgranen els símbols que formen part del mite i s'hi exposen els interessos, gairebé sempre reaccionaris, que promouen aquesta amplificació de les qualitats ideals del món rural.

La temàtica no s'ha exhaurit, ni de lluny, ha quedat terra per conrear en una

MAGÍ SUNYER

La imatge del país en la literatura del segle XIX: realitat i mite

---

bona col·lecció d'articles, però convenia començar a analitzar-la per l'època que coneix la primera transformació de les que han conduït fins al país actual, també perquè en bona part encara vivim de l'efecte d'algunes d'aquelles imatges mítiques i simbòliques, i resulta gratificant descobrir-les i comprendre-les en els orígens, quan encara no havien estat afectades per les barreges posteriors. Serà després quan arribarà el moment de les mirades retrospectives i dels eslògans turístics, l'explicació primera dels quals podem rastrejar en textos d'aquesta època, escrits, potser, amb unes altres intencions o des d'unes altres perspectives. Aquests cinc estudis constitueixen cinc interpretacions que seria molt estrany que ens resultessin completament alienes.

MAGÍ SUNYER

Universitat Rovira i Virgili

